

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi

The Journal of International Social Research

Cilt: 9 Sayı: 44 Volume: 9 Issue: 44

Haziran 2016 June 2016

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

ESRÂR-I CİNÂYÂT'IN GÜNÜMÜZE KADAR OLAN POLİSİYE ROMANLAR ÜZERİNDEKİ ETKİSİ THE INFLUENCE OF ESRÂR-I CİNÂYÂT'S ON CRİME NOVELS UP TO NOW

Mustafa SOLMAZ*

Öz

Farklı toplumlarda, fikirlerin geniş toplum kesimlerine yayılması için birer araç olan gazeteler, kurulduğu günden itibaren toplumsal hayatın bir parçası olmuş, haber kaynağı olarak insanların ilgisini hep çekmiştir. Batı kökenli roman ise, edebiyatımıza sonradan girdiği halde, toplum içerisinde kendisine iyi bir yer edinmiştir. Edebiyatımızın öncülerinden olan Ahmet Mithat Efendi, Esrâr-ı Cinâyât romanında bu iki türü harman ederek birbirlerine olan katkısını göstermiş, kendisinden sonra gelen polisiye romancılar onu takip etmiş, romanlarında gazeteyi önemli bir unsur olarak kullanmışlardır. Birçok yazar, onun açtığı çığır üzerinden yürümüş, aradan yüz yıldan fazla bir zaman geçmesine rağmen, onu taklit etmeye devam etmişlerdir. Onun taklit edilen örneklerinden birisi de, yapanın yanına kar kalmadığını göstermek amacıyla kullandığı kısas olayıdır.

Anahtar Kelimeler: Gazete, Kısas, Haber, Toplum, Etki.

Abstract

Newspapers which are instruments for disseminating the ideas to large masses in different societies, became a part of social life since their establishment and they always drew the interests of people as news source. As for west-originated novel, although it entered to our literature afterwards, gained a good seat in the society. Ahmet Mithat Efendi who is one of the precursors of our literature, demonstrated the contribution of these two genres to each other by blending them in his novel named Esrâr-ı Cinayet. Posterior detective novelists followed him and they used the newspaper as an important component in their novels. Many writers got after him; although more than a hundred years passed, they proceeded to imitate him. One of his imitated examples is retaliation event which he used to indicate that the performer never gets away with the thing that he done

Keywords : Newspaper, Talion, News, Society, Influence.

1.Giriş

Ahmet Mithat Efendi, geniş bir dünya görüşü olup hemen her konuda yazan, edebiyatımızın önemli simalarından birisidir. Yaşadığı dönemde toplumun bilinçlenmesi için eserlerinde aydınlatıcı bilgilere yer veren yazar, gerektiğinde öğütler vererek halkı okumaya teşvik etmiş, bunu alışkanlık haline getirmelerini sağlamıştır. Esrâr-ı Cinâyât, romanında da bu alışkanlıklarından vazgeçmemiş, hukuktan sağlığa, inançtan sosyal yapıya kadar birçok yönden incelenebilecek farklı konulara değinmiştir. Halkı bilinçlendirmeyi ve eğitmeyi amaç edindiği için kendisine Hâce-i Evvel (ilk öğretmen) denmiştir.

Romanlarında kullandığı ansiklopedik bilgi verme, olaylar üzerinde gazetelerin belirleyiciliği, manevi kısas gibi konular, kendisinden sonra gelen yazarlar tarafından da kullanılmış, etkisi günümüze kadar devam etmiştir. Bu incelemede, ilk polisiye roman Esrâr-ı Cinâyât'dan (1884), günümüze kadar farklı zaman aralıklarında yazılan Cingöz Recai (1935), Kesik Baş (1942), Satılık Mezar (1984), Ah Tutku Beni Öldürür müsün? (2004), Kar Kokusu (2007) adlı romanlar kronolojik olarak incelenecek, A. Mithat'ın ilk polisiye romanında kullandığı gazete ve kısas konusunun, adı geçen polisiye romanlar üzerindeki etkisi ele alınacaktır. Ancak, öncelikle, günümüzde beşinci kol faaliyeti olarak da adlandırılan gazetenin tarihçesi ve onun temel taşı olan yazının ilk ortaya çıkışı ile ilgili kısa bilgi vermek yararlı olacaktır.

2.Yazı ve Gazetelerin Ortaya Çıkışı

İnsanoğlu, var oluşundan itibaren yakınında ya da uzağında olan her şeyi merak etmiş, olup bitenlerden sürekli haberdar olmak istemiştir. Bazı olayları kendi başına öğrenmiş, bazılarını da başkaları aracılığıyla öğrenerek merak duygusunu tatmin etmeye çalışmıştır. Bu bilgi ona, her şeyin farkında olarak olayları kontrol edip yaşamını buna göre şekillendirme duygusu kazandırmış, dostlarını ve düşmanlarını ayırt edebilme fırsatını sunmuştur. İlk dönemlerde sözlü olarak aktarılan önemli bilgiler, insan hafızasından daha güçlü olan yazının bulunmasıyla birlikte, gelecek nesillere doğru ve ayrıntılı bir şekilde aktarılmaya başlanmıştır.

İlk olarak Sümerler tarafından bulunan yazı, önceleri, yönetim merkezinden uzakta olan yöneticilere hükümdarın emirlerinin iletilmesi ya da halkın bazı emir ve yasaklar hakkında bilgilendirilmesi amacıyla bültenler hazırlanması şeklinde kullanılmıştır. Çin, Mısır gibi eski medeniyetlerde benzer örnekler görülmüş, ancak sonraki dönemlerde yazının işlevi artmış, edebiyat, tarihi olayların yazımı gibi farklı

alanlarda da kullanılmasını sağlamıştır. Eski Mısır, Babil ve Sümer’lerde önemli olayları günü gününe kaydeden devlet kâtipleri, yaşadıkları dönemle ilgili bilgileri aktarma görevini üstlenmişlerdir.

İnsanların her şeyden haberdar olma merakı ve öncelikle kendisinin öğrenme isteği, yazıyla birlikte, uzak mesafelerdeki haberleri öğrenme olanağını da beraberinde getirmiştir. Öğrenilen haberin taze olması kıymetinin artmasına, eskiyen haberin değerinin düşmesine neden olduğu için, yeni haberler kıymetli bir meta haline dönüşmüştür. Toplumların merakı ya da habere duyduğu bu açlık, gazete ve gazeteciliğin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Her bilgi haber niteliği taşımadığından, haberler toplumun merak ettikleri konulara göre öncelik sırası kazanmışlar, böylece gazeteler ortaya çıktıkları dönemden itibaren, hem iktidarları destekleyen hem de onlara karşı durabilen bir güç olarak varlığını sürdürmüşlerdir.

Tüccarların gittikleri ülkeler hakkında yazdıkları mektuplar, seyyahların gördükleri yerleri anlatan yazılar ya da haclı seferlerine katılanların geride kalanlara yazdıkları mektuplar, haber özelliği taşıdığı için önceleri, gazete görevi görmüş, ilginin fazla olmasından dolayı gelen bu mektuplar çoğaltılarak satılmaya başlanmıştır. (Abadan, 1961: 119.) Ancak, belirli aralıklarla düzenli olarak değil de rastgele zamanlarda, yorum yapılmadan basit haberler verdikleri için, bu mektuplar gazete olmasa da ona giden yolu açan önemli birer araç olmuşlardır. (İnuğur, 2002: 41-44)

Önceden ağaç oyma tekniği kullanılarak Çin’de 593 yılında, Uygurlarda dokuzuncu yüzyılda kurulan matbaa, Johannes Gutenberg tarafından 1447 yılında Almanya’da, modern anlamda hareketli parçalar ile yazı baskılı matbaa şekline getirilmesiyle birlikte bilgilerin çoğaltılması kolaylaşmıştır. Okuryazar oranının artması basılı yayınlara ilginin çoğalmasını sağlamış, daha düzenli olan süreli yayınlara ihtiyaç ortaya çıkmıştır. Günümüzden 3400 yıl önce tablet şeklinde Mısır’da¹, Sezar döneminde Roma’da ve on ikinci yüzyıldan itibaren Çin’de var olan gazete, Avrupa’da modern matbaanın bulunmasıyla birlikte, ilk olarak Belçika’nın Anvers şehrinde 1605 Mayıs ayında ‘*Nieuwe Tydinghen*’ adıyla basılmış, daha sonra Avrupa’nın Paris, Londra gibi büyük şehirlerinde de ortaya çıkmaya başlamıştır. On sekizinci yüzyıldan itibaren birçok ülkede basılan ve her konuya değinen günlük gazeteler, zaman içerisinde farklı konulara yoğunlaşmaya başlamıştır. Bazıları kültür, sanat ve eğlence konularına eğilirken, bazıları ekonomik konulara eğilmiş, bazıları da toplumsal ve siyasal olaylara ağırlık vermiştir. İngiltere ve Fransa başta olmak üzere Avrupa’da sayıları hızla artan gazeteler, özellikle on sekizinci yüzyıldan sonra, hayatın vazgeçilmezleri arasına girmiştir.

a.Osmanlıdan Günümüze Gazete

Osmanlı devletinde ilk gazetenin çıkması ise, matbaanın gelmesi gibi, Avrupa’dan çok sonra olmuştur. On yedinci yüzyıldan itibaren toplumsal yapının bozulması ve on sekizinci yüzyıldan başlayarak toprak kaybedilmesi, yöneticileri Batı’da neler olduğu konusunda araştırma yapmaya sevk etmiştir. Avrupa’daki birçok yeniliğin getirilmesinin yanı sıra matbaa da, İbrahim Müteferrika ve Yirmisekiz Mehmet Çelebi’nin oğlu Mehmet Sait Efendi tarafından padişah III. Ahmet’in fermanı ile 1727 yılında resmi olarak kurulmuştur. Ancak, bu tarihten çok daha önce ülkedeki azınlıklardan Yahudiler 1493, Ermeniler 1567, Rumlar 1627 yılında matbaayı kullanmaya başlamıştır. (Adivar, 1982: 167) Dini yayınların basılmasının yasak olduğu bu matbaada askerlik, coğrafya, dil, tarih gibi diğer alanlarda kitaplar basılmıştır. (Carleson, 1979)

Yazının kolaylıkla çoğaltılabilmesi, insanların farklı olaylardan haberdar olmak istemeleri gazetenin basılmasının önünü de açmıştır. Ancak, tıpkı birçok yenilikte olduğu gibi, gazetenin Osmanlı devletinde ilk basımı, yine yabancılar ya da azınlıklar tarafından yapılmıştır. İlk olarak Fransız büyükelçiliği, Fransız devrimini ülkeleri dışında tanıtmak amacıyla 1795-1797 yılları arasında ‘*Le Bulletin de Nouvelles – Haber Bülteni*’, ‘*La Gazette Française de Constantinople – İstanbul Fransız Gazetesi*’, ‘*Mercure Oriental – Doğunun Merkür’ü*’ adlarında üç gazete çıkarmıştır. (Lewis, 2004: 95). Fransız topluluğu ve ticaretle ilgili yayın yapmak için 1821 yılında ‘*Le Spectateur Oriental – Doğunun İzleyicisi*’ (İnuğur, 2002) adıyla çıkan Fransızca gazete, kuruluş amacından sapar. Batı Anadolu’daki geçmiş Yunan varlığı ve Rum isyanlarına destek veren yayınlar yaptığı için 1824 yılında yayınları durdurulur. Daha sonra yayınlarına tekrar başlar, ancak bu kez, Rum korsanların verdiği zararlardan söz ederek yayın politikasını Osmanlı lehine değiştirir ve büyük devletlerin tepkisini çeker. Avusturya, Fransız, İngiliz, Rus büyükelçileri bu gazetenin kapatılması için Osmanlıya baskı yapmaya başlar. (Koloğlu, 2006: 22) Gazetenin gücünü fark eden II. Mahmut, topluma istediği mesajı vermek için gazete kurulması gerektiğine inanır. Böylece, 11 Kasım 1831 yılında, amacı; iç ve dış olaylar ile hükümetin yaptığı işleri halka duyurmak, olan ilk Türkçe gazete “*Takvim-i Vekayi*” kurulur. Sonraki dönemlerde çıkan gazeteler, diğer ülkelerde olduğu gibi, sosyal olaylar karşısında halkı aydınlatma, kamuoyunu etkileme, toplum içinde ortaya çıkan istekleri duyurma özelliklerini kazanırlar.

1860 yılında ‘*Tercüman-ı Ahval*’ gazetesinin yayın hayatına girmesi, edebiyat ve kültür alanında köklü değişimlerin başlamasına neden olur. Ünlü edebiyatçıların, hükümet karşıtı fikir adamlarının

¹ <http://www.dunyaninilkleri.com/ilkler/dunyadaki-ilk-gazete.html>

makalelerinin yer aldığı gazete, hayatın her alanına girer. Şinasi'nin '*Tasvir-i Efkar*', Ali Süavi'nin '*Muhbir*'i başta olmak üzere, siyasi eleştiri yazılarının yer aldığı çok sayıda gazete çıkmaya başlar. Öyle ki, 1908 yılına geldiğinde günlük gazete sayısı iki yüzü aşar.

Ortaya çıktığı dönemlerde usta-çırak ilişkisi şeklinde öğrenilen gazetecilik, 1948 yılında lise düzeyinde açılan ilk özel gazetecilik okulu ve arkasından 1950 yılında İstanbul Üniversitesi bünyesinde kurulan Gazetecilik Enstitüsü ile profesyonel şekle bürünmüştür. İlk Türk gazetelerinin yayınlandığı on dokuzuncu yüzyılda yazarların, edebiyatçıların, devlet adamlarının denetiminde olan günlük gazeteler, günümüzde, yüzde 85 oranında büyük sermaye gruplarının elinde bulunmaktadır. Bunun en büyük nedenlerinden birisi, kamuoyunu yönlendirerek, gazetelerin bir baskı unsuru olarak kullanılmaya elverişli olmasıdır.

Gazeteler, ilk kurulduğu günden zamanımıza kadar haber kaynağı olmanın yanında, halkın ilgisini daha çok çekebilmek için, diziler halinde hikâye ve romanlar yayınlamışlardır. Toplum içerisinde ilgiyle karşılanan haberler doğru olarak kabul edildiği için gazeteler romanlara da ilham kaynağı olmuştur. Gazeteler kamu tekelinden çıkarılıp özel sektörün işin içine katılmasıyla birlikte, birçok alanda yapılan yeniliklerin halka tanıtılıp kabul ettirilmesi kolaylaşmış, "*gazete hemen hemen tek başına yeniliği idare eder*" (Tanpınar, 1988: 249) duruma gelmiştir. İlk polisiye roman olan *Esrâr-ı Cinâyât*'tan günümüze kadar, özellikle polisiye romanların birçoğunda, kurgunun ayrılmaz parçalarından biri haline gelmiştir. Roman, halkın gazetelere tam güveni olduğu dönemlerde yazılmış ve Ahmet Mithat Efendi eserinin neredeyse tamamında gazeteyi anlatıcı ile eşdeğer olarak kullanmıştır. Toplumun kültürel değerlerinden olan kısas düşüncesi de, ilk polisiye romandan başlayarak günümüze kadar, polisiye romanlarda kendisine yer bulmuştur.

3. Polisiye Romanlar

a. *Esrâr-ı Cinâyât*

1884 yılında yazılmış ilk Türk polisiye romanı olduğundan tarihi bir değere sahip olan *Esrâr-ı Cinâyât*, kendisinden sonra yazılan polisiye romanlar için bir referans niteliğindedir. Ahmet Mithat, on dokuzuncu yüzyıl toplumunun düşüncelerini yansıttığı romanını, İstanbul boğazı ile Karadeniz arasında yer alan 'Öreke Taşı'nın tanıtımıyla başlatır ve orada işlenen cinayetin ayrıntılarını gazete aracılığıyla anlatır. O dönemde gazete sayısının fazla olduğunu: "*Vakıa memlekette yalnız bir gazete bulunmayıp daha başkaları var ise de re'sen haber ve malûmat almak öyle her gazeteciye muyesser olmayıp, bir takımları yekdiğerinden havadis istirâk etmek âdetinde olmalarıyla, başka gazetelerin verdikleri malûmat şu ilk fıkradan ziyade değildir*" sözleriyle belirtir. (A. Mithat, 2000: 6) Roman, sayfa 23'e kadar ağırlıklı olarak gazete, gazeteci ve olayı soruşturan dedektif Osman Sabri Efendi'nin cinayet üzerindeki yorumlarıyla geçer. Muhabirin: "*Fakat biz dahi sanatımız hasebiyle devlet adamı sayılırız*" (A. Mithat, 2000: 15) ifadesi gazeteye verilen önemi gösterir.

İki gayri Müslim ve bakire Müslüman bir kızın öldürüldüğü cinayeti araştıran dedektif, ölen kızın, polis müdürü Mecdeddin Paşa ile ilişkisi olan Hediye Hanım'ın hizmetçisi olduğunu öğrenir. Yardımcısını, emanet aldığı mücevherleri satacakmış gibi, bohçacı kadın kılığında Hediye Hanım'a gönderip onun hakkında bilgiler edinir. Bu esnada, Beyoğlu semtinde Halil Sûri adlı bir Suriyelinin, görünüşte intihar olan, ölüm haberi duyulur. Araştırmayı bu olay üzerinde yoğunlaştıran dedektif olayın aydınlatılmasını kolaylaştırmak için gazeteciye bilgiler verir. Hail Sûri ve intiharı ile ilgili bazı ayrıntıları gazeteci aracılığıyla halka duyurarak suçluların telaşa girmesini ve açık vermelerini beklerken gazetenin önemini göstermeye çalışır. Diğer taraftan onu eleştirmekten de geri durmaz. "*Bugün bir adamın methüsenasını göklere çıkardıkları halde, yarın o adamın zemmini yerin dibine kadar indirirler.*" (A. Mithat, 2000: 73) İkinci olayın intihar değil cinayet olduğuna dair kanıtları buldukça karşısına bir kez daha Hediye adı çıkar. Üçüncü bölümde, Hediye ile ilgisi olan Kalpazan Mustafa adlı yeni birisi görülür. İzlerin kendisine doğru geldiğini gören Mecdeddin Paşa, dedektifin Hediye'den uzak durmasını ya da istifa etmesini ister. Osman Sabri kabul etmez ve mücevherleri aldığı kişiye kendisi hakkında şikâyetle bulunmasını ister ve bunun gazete aracılığıyla duyurulmasını sağlar. Polis müdürü bu durumdan yararlanarak onu hapse koyar. Dedektifin geri plana alınmasıyla, her türlü kanun dışı işlere bulaşmış olan Kalpazan Mustafa'nın mektupları, adalet bakanının dikkatini çekmek amacıyla bir gazetede yayımlanır. Mektuplarda, her iki cinayetin de birbiriyle bağlantılı olduğu, Mecdeddin Paşa ve Hediye Hanım'ın bu olaylarla ilgilerinin olduğu ayrıntılı olarak anlatılır. Hapiste boş durmayan dedektif, yardımcısı ve gazetecinin de yardımıyla yaptığı araştırmalar neticesinde mektuplarda verilen bilgiler ışığında her iki cinayeti de aydınlatır.

Yazar, romanda hem gazeteyi kullanır hem de onun çalışma biçimi, haber kaynakları konusunda bilgiler verir. "*Gazetehanelerin ahval ve umuruna vakıf olanlar için tatroil ve tafsile hacet yoksa da, karilerimizin çoğu bu sanati bilmediklerinden onların ittilâ için arz edelim ki, gazeteciler bazı kere gazetelerine ne yazacaklarını bulamayarak gelen misâfirlere varıncaya kadar herkesten havadis sordukları halde, bazı kere dahi işte böyle havadisleri taşarak yeniden yazacakları şey için gazetelerinde yer aramaya mecbur olurlar.*" (A. Mithat, 2000: 91-92) Halkın gazetelerdeki haberlere ne kadar değer verip takip ettiğini "*Bugün gazete sair günlerden iki kat ziyade basılmış*

olduğu halde hiçbir nüshası kalmamak derecesinde satılmıştır” (A. Mithat, 2000: 115) şeklinde göstermeye çalışır. Bunu pekiştirmek için, iki sayfa sonra, “Beyoğlu’nda tahkikat ve istintakat icrasına memur olan komisyonun sûret-i icrâ-yı memûriyeti ... gazetesiyile peyderpey neşrolunduğça, İstanbul ahalisinin merakı o kadar arttı ki, bu derecelere kadar merâk-ı ümumiyi mucip olan şey birçok senelerden beri görülmüş değildi.” (A. Mithat, 2000: 117) cümlesini ilave eder. Romandaki olaylar gazete haberiyle başlar ve gazetenin kurgunun sona erdiğini bildiren haberiyle son bulur. “ ... gazetesinin bu fıkrası dahi burada nihayet buldu” (A. Mithat, 2000: 231)

Ahmet Mithat Efendi, romanın farklı yerlerinde okuyucuya öğütler verir, yapanın yaptığının yanına kar kalmayacağını göstermek için romanın sonunda kötülüklerin cezasız kalmayacağını gösterir. Olayların faillerinden birisi olan Kalpazan Mustafa, İstanbul’a dönerken yolda verilen molada ceviz ağacına çıkar. Ancak ayağı kayar ve boynu ağacın çatal dallarından birisine sıkışır. “Buna bir kaza denilebilirdi. Fakat kaza denilmeyip de, buna âdeta kîsâs-ı rabbânî demek için bir büyük sebep vardır. (...) kafası çatalın en dar yerine gelerek sıkılmış kalmış ve şu hâlde Mustafa âdeta ‘salb’ kelimesinin hükm-i sahihi ile salb ve idam olunmuştur.” (A. Mithat, 2000: 230) Yazar, kötü karakterlerden birisi olan Hediye Hanımı da, romanın sonunda dilenci durumuna düşürmesine rağmen bunu yeterli görmez. “Meğer bir mahkeme-i adâletin kendi hakkında vermiş olduğu hüküm, adâlet-i ilâhiyye mizanınca Hediye’nin irtikâp eylediği cinâyâtla tevazün edemiyormuş. İbadullâhın kendi üzerinde daha pek çok hakkı varmış. Onun için dahi Cenâb-ı âdil-i mutlak hazretleri, Hediye Hanımefendi hazretlerini ibadullaha el açıp bir lokma ekmeği yüz suyu dökerek tedarik edebilmek mecburiyetine ilka eylemiş.” (A. Mithat, 2000: 232) Cümleleriyle asıl kısasın ilahi adaletle sağlanacağını belirtir.

b.Cingöz Recai

Peyami Safa’nın, Server Bedii takma adıyla yazdığı ‘Cingöz Recai’ adlı polisiye roman, dizi şeklinde parçalar halinde yazılmıştır. İlk dizi olan ‘Cingöz Recai’nin Harikulâde Sergüzeşleri Serisi’ 1924 yılında fasiküller halinde yayımlanmış, 1926 ve 1927 yıllarında tekrar basılmıştır. İlk olarak 1925 yılında basılan ikinci dizisi ‘Cingöz Recai Kibar Serseri’ 1926 yılında ikinci kez basılmıştır. Her iki dizi de on kitapçıktan meydana gelir. İkinci dizide Cingöz Recai’yi dedektif Mehmet Rıza’ya yakalatıp macerayı sonlandıran Peyami Safa, okuyucudan gelen yoğun istek üzerine 1928 yılında ‘Cingöz Recai Sherlock Holmes’e Karşı’ adlı on beş kitapçıktan oluşan yeni bir dizi yazmak zorunda kalır. 1928 yılındaki harf devriminden sonra, yazmış olduğu bu diziler yeni harflerle yayımlanmaya devam eder. Yazarın ölümünden sonra bütün dizileri ‘Cingöz Recai’ adıyla bir araya getirilerek 1962 ve 1979 yıllarında tek kitap halinde basılır. 1954 yılında, ünlü yönetmen Metin Erksan, Cingöz Recai serisini bir arada toplayıp ilk polisiye Türk filmi çevirir. (Solmaz, 2015: 194)

Alışılmışın dışında akıllı bir hırsız ve dolandırıcı olan Cingöz Recai, değerli taşlar ile yükte hafif pahada ağır olan nesnelere dışında bir şey çalmaz. Adi hırsızlardan farklı olarak fakirlere ve kimsesizlere yardım etmeyi sever. Dedektif Mehmet Rıza onu yakalamaya çalışır. Ancak her defasında çok sayıdaki yardımcısı sayesinde kurtulur. Asla adam öldürmeyen Recai, hayatını kurtarmak dışında zorunlu olmazsa silahla ateş etmez.

Fasiküller halinde yayımlanan romanın ‘Cingöz Geldi’ adlı kitapçığı, dedektif Mehmet Rıza’nın, Cingöz Recai ile olan hatıralarını düşünmesiyle başlar. Cingöz’ün ününün dünyaya yayılmış olduğunu göstermek için gazete kullanılır. “Mehmet Rıza İngilizce bildiği halde, Amerika gazetelerini ihtimamla takip edemediği için, çok bir şey öğrenemiyordu. Yalnız, bundan yedi ay evvel, bütün Nevyork gazeteleri, ismini vermedikleri şarklı bir serseriden hararetle bahsetmişler, bu adamın muhayyerulukul pılanlarla, Amerika zabıtasını tamamene şaşırttığını yazmışlardı.” (Bedii, 1935: 273) Hizmetçisinin kendisini görmek isteyen birisi olduğunu söylemesiyle dedektif kendine gelir. Cingöz’ün içeri girip sarılarak onu çok özlediğini, Meşrutiyetten sonra Yıldız Sarayı’ndan çalınan iki elmas ile birlikte halı ve birçok değerli eşyayı çalan kişi ve onun karısıyla birlikte Amerika’dan aynı gemiyle geldiğini söylemesi onu iyice şaşırtır. Elmasların küpe yapıldığını söyleyen Cingöz, onları yakalattırabileceğini, ancak küpelerin kendi hakkı olduğunu söyleyerek dedektifin yanından kaçır. Daha sonra elmas küpelerin sahipleriyle karşılaşan Mehmet Rıza, onlarla birlikte gemiyle gelen Ahmed Minir adlı gencin Cingöz Recai olduğunu söyler ve Amerikan elçiliğinde verilecek baloda sahte elmasları takmalarını öğütler. Balo gecesi, Cingöz Mehmet Rıza’ya telefon eder ve çiftin yanında hizmetçi olarak çalışan adamı sayesinde gerçek elmasları çaldığını çiftin ise sahte elmas küpelerle geldiğini söyler.

‘Kadın cinayeti’ adlı kitapçıkta, dedektif Mehmet Rıza Beyoğlu’nda araştırma yapmak için bindiği tramvayda Cingöz Recai ile karşılaşır. Vatmana tramvayı karakolun önünde durdurmasını söyler. Ancak tam yaklaştıkları sırada, karakolun önünde kaza olduğunu söyleyen vatman tramvayı durdurur. Dedektif, Cingöz’ü indirip karakola kadar yürüyerek götürmeye çalışırken tramvayda bir kargaşa olur ve Cingöz aşağıda kendisini bekleyen, kaza yaptığı söylenen araca atlayarak kaçır. Şehrin dışına çıkınca arkasından gelen dedektifin kendisine yetişmesini sağlamak için aracı yavaşlatır. Amacı, bir hafta önce işlenen ve faili henüz bulunamayan, gazetede çıkan cinayet hakkında onunla rahatça konuşmaktır. Burada gazete, Cingöz’ün olaydan haberdar olabilmesi için devreye sokulmuştur. Çünkü onun ülke sorunları karşısında

duyarsız olmadığı, gerektiğinde ülkesi için yardıma hazır olduğu gösterilerek okuyucu yanında itibarı yükseltilecektir. Cingöz katilin, on dokuz yaşında ölen gencin ev sahibesi olduğunu, bunu gazetede büyültülerek yayınlanan mektup parçasından yola çıkarak bulduğunu ayrıntılarıyla anlatır ve evi kiralandığını ilave eder. Burada yine gazeteler devreye sokulur, sanki onların her şeyden haberi olmak ve yayınlamak zorunda oldukları hissettirilir. *"Gariptir ki gazeteler maktulün hüviyeti hakkında pek az malûmat vermişlerdi, hatta Süryeli olduğunu bile yazmadılar, banka bu maktulün 8000 lira alan genç olduğunu hatırından bile geçirmemiştir."* (Bedii, 1935: 311) Birlikte kadının evine giderler, Cingöz fal bakmak amacıyla kadının elini tutarak cinayetin ayrıntılarını anlatmaya başlayınca kadın cinayeti itiraf eder, paraların çekmeceye olduğunu söyler. Dedektif çekmeceyi anahtarla açmaya çalışırken Cingöz: *"Nafile para arama. Ben bu sabah onları cebime yerleştirdim, deve yaptım. Fakat caniyi de sana teslim ediyorum, katil sana, paralar da bana!"* (Bedii, 1935: 335) diyerek pencereden bağırır ve kaybolur.

'Düşman Şakası' adındaki kitapçıkta bir gece, dedektif Mehmet Rıza Sultanahmet'teki büyük, zengin antika eşyalarla dolu evinde yattığı sırada, birden Cingöz Recai belirir ve elindeki tabanca dedektifin kafasına tutar. Mehmet Rıza'ya kendisini ziyarete geldiğini, aynı zamanda evini soyacağını, adamlarının alt katta eşyaları yüklemekte olduğunu söyler. Adamlarından evin soyulduğu işareti gelince hızla evden çıkar. Hırsızlık olayını herkesin duymasını sağlamak ve dedektifi küçük düşürmek isteyen ünlü hırsız: *"... her vakit âdeti olduğu gibi, işi efkârı umumiyeye anlatmak için gazetelerde bir mektup neşretmişti."* (Bedii, 1935: 345) Haberi okuyan dedektif, Cingöz ile aynı yolu takip ederek, olayın doğruluğunu itiraf etmek için gazeteye bir mektup gönderir. Ancak mektubun sonunda onu mutlaka yakalayacağını: *"Günün birinde bu adamı tevkiif edeceğime emin olduğum için bu zararı kendisinden faizile beraber çıkaracağıma kaniyim ve şimdilik hiç telaş etmiyorum"* (Bedii, 1935: 346) sözleriyle tamamlar. Gazete, burada da toplumun vazgeçilmezlerinden biri olarak kullanılır. Daha sonra usta hırsız dedektife telefon eder ve eşyalarını geri vermek için pazarlık eder, gece getireceğini söyler. Sabaha kadar bekleyen dedektif, hırsızın gelmediğini düşünürken, Cingöz, yorgun olduğu için gelemediğini, ancak eşyaların evden dışarı hiç çıkarılmadığını, hepsinin sobanın içinde olduğunu anlatan bir mektup gönderir.

'Tütüncünün ölümü' kitapçığında, kendi halinde düzenli bir hayatı olan, işinden başka bir şeyle ilgilenmeyen tütün tüccarı Abbas Efendinin hikâyesi anlatılır. Tüccar evinden çıkmayınca, komşuları tarafından haber verilen zabıta, kapıyı kırıp içeri girince onu sırtından bıçaklanmış bir halde bulur. Ölmeden önce bankadan alıp evine götürdüğü yirmi bin lira için içine girince yazar, gazeteleri kullanarak olaya Cingöz'ü dâhil etmek ister. *"Gazetelerden biri, bu cinayete ait yazılara şöyle bir serlevha koymuştu: 'Bu işde de Cingözün parmağı mı var?'"* (Bedii, 1935: 355) Dedektif Mehmet Rıza, onun adam öldürmeyeceğini bildiği için bunu dikkate almaz. Ancak bu tür haberlere çok içerleyen ve canı sıkılan kibar hırsız, gazeteye cinayet olayıyla ilgisinin olmadığını açıklayan bir mektup gönderir. Mektubunda, ünlü dedektifle el ele vererek, dedektif kabul etmezse kendi başına, bu olayı çözeceğini, belirtir. Yazar ise, halkın gazeteye olan ilgisini ve onun halk üzerindeki derin etkisini gösterebilmek için: *"Bu mektubun gazetelerde çıkması, İstanbul ahalisini çok eğlendirmişti"* (Bedii, 1935: 356) şeklinde ifadeler kullanarak gazetenin, halkın gündemini belirlediğini anlatmaya çalışır. Dedektif ortak çalışmayı reddedince Cingöz, araştırmasını olayla ilgisi olduğunu düşündüğü maktulün yeğeni üzerinde yoğunlaştırır. Cinayetin işlendiği gün tütüncünün yeğeni Mahmut'un yaptıklarını ayrıntılı bir şekilde öğrenir. Cingöz, karısı Mebrüke'nin yardımıyla Mahmut'u yalısına götürür ve orada cinayeti itiraf ettirir. Mehmet Rıza'ya telefon ederek paranın bin lirasını harcayan katilden on dokuz bin lirayı aldığını, üzerine bin lira da kendisi ilave ederek Kızılay'a göndereceğini söyler. Usta hırsızın hayırseverliği de yazar tarafından tescillendirilmiş olur.

'Aynalı Dolap' ve 'Tatavla Cinayeti' kitapçıklarında da Cingöz Recai'nin zengin haramzadelerden çaldığı değerli taşlar ile dedektif Mehmet Rıza arasındaki mücadele eğlenceli bir şekilde anlatılır. Gazeteler, önceki hikâyelerde olduğu gibi, hem iki ezeli hasım arasında postacılık görevi üstlenmeye hem de olayları halka duyurmaya devam eder. *"Hey maşallah .. Rıza beni şimdi müdiriyete götürecektir. Akşam gazetelerine haber! Cingöz yakalanmış!"* (Bedii, 1935: 377) Yazar, usta hırsızın kıymetli mücevher ve paraları ele geçirebilmek için en az bir dedektif kadar araştırma yaptığını gösterir. *"Bu sabah, gazetelerde, ermeni zenginile karısının Tatavlada öldürüldüklerini okudum. Sonra elli bin liralık mücevherlerinin çalındığını da öğrenince, gözlerim fal taşı gibi açıldı. (...) Bu sabah öylene kadar bir tahkikat yaptım ve solak Dimitri kumpanyasının faili olduğunu anladım."* (Bedii, 1935: 396) Olaylar anlatılırken, Cingöz, sürekli sempatik ve ihtiyaç sahiplerine yardım eden cömert birisi gösterilerek okuyucunun onu aşağılık bir hırsız gibi görmesine izin verilmez.

Cingöz Recai romanındaki kitapçıklar kısa hikâyelerden oluşmasına rağmen, A. Mithat geleneklerinden bir diğeri olan kısas, burada da karşımıza çıkar. *"Senin yüzünden ben on beş sene kodeste yattım, bay Rıza, anlıyor musun on beş sene güneş görmedim."* (Bedii, 1935: 397) Ancak kısas düşüncesi, intikamla karışık bir halde verilir. *"... size güç bir ölüm bazen işte canınızın yanması için iki şey aklımdan geçiyor. Biri bu evi ateşe vererek sizi burada yakmak istiyorum. Öteki de başınıza kaynar su dökerek sizi haşlamak istiyorum."* (Bedii, 1935: 398)

c.Kesik Baş

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın 1942 yılında yazdığı 'Kesik Baş' romanı, 'Esrâr-ı Cinâyât romanından sonra gazetenin en fazla kullanıldığı Türk polisiye romanlarından birisidir. Roman, Nafiz Efendi adında geçim sıkıntısı çeken bir adamın sarhoş olduğu bir gün kuyuya düşmesi ve orada gazete kâğıdına sarılmış kesik bir insan kafası bulmasıyla başlar. Bu cinayet olayını aydınlatmakla görevlendirilen Remzi Efendi ile Seyit Efendi, ilk olarak kesik başa sarılı olan ermeni gazetesinin geldiği yeri araştırmakla başlar. Tesadüflerle dolu araştırmaları sırasında önce sahil kenarında dalgaların getirdiği bir bacak, daha sonra bir bodrum katta, parmağında evlilik yüzüğü bulunan bir kol bulurlar. Yüzüğün iç kısmındaki evlilik tarihini belirterek gazeteye ilan verirler. Bir kadın gelir, yüzüğün kocasına ait olduğunu, kesik başın kocası Rasih'e çok benzediğini, ancak onun Paris'te olduğunu söyler. Bu arada ölen kişinin Rasih'in kardeşi Raif olduğu anlaşılır, diğer ipuçlarından hareketle Raif'in sevgililerinden birisini bulurlar. Bu, olayın aydınlatılması için hareket noktasını oluşturur ve uzun bir araştırmadan sonra cinayet düğümü çözülür.

Gazete, bazen okunmak, bazen üzerine yazı yazmak, bazen de farklı amaçlar için, romanda defalarca kullanılır. İlk olarak kuyu içerisinde Nafiz Efendi'nin bulunduğu kesik başa sarılmış olarak karşımıza çıkar. Daha sonra cinayet araştırmasında geçen süreyi okuyucuya bildirmek için kullanılır. "Bu bir (Aşhar) nüshasıydı. Tarihine baktı. 4 Teşrinsani Pazartesi... Bu tarih, kesik başın kuyuda bulunmasından tam bir hafta evvele tesadüf ediyordu." (Gürpınar, 1942: 38) Raif ile ilgili bilgilerin duyurulması "Kesik başın bir zevcesi bulunduğu fikri sana nereden geliyor? -Gazetelerde okudum" (Gürpınar, 1942: 50), halkın gazeteleri dikkatlice takip ettiği düşüncesinin ortaya konması "Gazeteler ile bir izdivaç tarihi neşrettiniz. Bu tarih bendenizin izdivacımla tamamı tamamına tevafuk ediyor" (Gürpınar, 1942: 52), cinayeti araştırırken geçen sürenin hatırlanması "Bu tarih (Aşharh) nüshasının üzerindeki ay rakkamile kesik başın kuyudan çıkarıldığı akşamın dokuz on gün evvelisine tevafuk ediyordu" (Gürpınar, 1942: 54) biçiminde anılan gazete, olayların akışı içerisinde kurgunun tıkandığı noktaya kadar tekrar dile getirilmez. Romana acıcılık kazandırmak amacıyla, halkın ve gazetecilerin cinayetle ilgili aşırı merakını gösterebilmek için gazete yeniden devreye sokulur. "Cinayete dair yeni tafsilât almak için her lâhza muddeiumumilik (savcılık) ve polis müdüriyetine baş vuran gazete muhbirlerinden tahkikat gizleniyor, (...) Halk herhangi bir vak'aya merak sardırırsa..." (Gürpınar, 1942: 104) Yeni tanıklar bulunması için gazeteye ilan verilir. "Rasih bey beklemeye tahammül edemiyordu. Binaenaleyh son tedbir olmak üzere gazetelere şöyle bir ilan derc ettirdi" (Gürpınar, 1942: 105) Kanıt olarak kullanılan kesik başın sarıldığı Aşharh adlı Ermenice gazete bir kez daha kullanılır (Gürpınar, 1942: 136), şüphelenilen evden nasıl çıktığının ayrıntısı anlatılır. "Siz de Albere pasta ve balık dolması verilmesini söylediniz. Bende pastaları ve dolmaları arayı arayı kağıtlara sardıktan sonram müsyü Leonun odasında bir gazete alarak tekrar her ikisini o gazeteye koydum." (Gürpınar, 1942: 147) Gazetenin kenarına illeştirilen Fransızca sözcükler, cinayetin aşk bağlantısını ortaya koyar. "Fakat birader (Aşharh) gazetesinin kenarındaki fransızca ibarelerde bu cinayetin saiki şiddetli bir aşk olduğunu gördük." (Gürpınar, 1942: 150) Romanın sonları yaklaştığı için katillerin itiraflarının aktarılması amacıyla gazete bir kez daha kullanılır (Gürpınar, 1942: 213) ve katillerden birisi, pasta ve balık dolması sarılarak gazetenin kendilerine nasıl geldiğini anlatır. Kenarına yazılan yazıların Türkçesini açıklar "Sonra gazetenin kenarına şu sözleri karaladı: Ah sevgilim pek muztaribim, bana bir parça kuvvet ver." (Gürpınar, 1942: 215) Roman biterken yazar " ... bir kaç italyan gazetesinde 'Sen Lociya cinayeti' başlığı altında yazılan tafsilâtin en kısacası şu idi "(Gürpınar, 1942: 229) şeklinde gazeteyi, hem romanın bittiğini göstermek hem de katillerden birisinin sevgilisine ihanet ettikten sonra eski sevgilisinin onu öldürdüğünü anlatmak için kullanır.

Ancak, Alber'in başına gelenin manevi kısas olduğunu anlatmak amacıyla Seyit Efendi'nin ağzından olayı: "Buna manevi kısas mı dersiniz? Tesadüf mü? İşte bizim ellerimiz canilerin yakasına yapışmadan adalet yerini buldu..." (Gürpınar, 1942: 230) şeklinde ifade eder.

d.Satılık Mezar

Nazım Mirkelam'ın 1984 yılında çıkan romanı 'Satılık Mezar', iç içe girmiş olaylar yumağı şeklinde yazılmıştır. Berna, annesinden miras kalan eski köşkü, mimar olan Şahap'a satar. Ancak kardeşi Berrin kendisine düşen mücevherlere rağmen köşkün sahibi olmak istemektedir. Bu yüzden Şahap ile tanışır ve onunla evlenir. Bir müddet sonra Şahap, binada ürkütücü şeyler olduğunu düşünmeye başlar, araştırma yapmak için indiği bodrum kattaki odalardan birisinde mahzen kapağı görür ve merakla açar, önu dehliz şeklinde olan aşağıdaki odaya iner, orada bir iskeletle karşılaşınca hemen karakola gider, eski sahipleri ifadeye çağrılır. Köşke gelen savcı, bir muzıka ile iskeletin altında bir kırık görür. Aynı yerde bulunan yüzükten iskeletin eski ev sahiplerinin annesi olduğu anlaşılır. Mahkemede muzıkanın sahibi, ruh sağlığı bozuk olan kardeşleri Danyal, annelerini kendisinin öldürdüğünü söyler. Ancak, Danyal'ın akıl sağlığı dikkate alınarak ciddi bulunmaz. Şahap karısını takip ettirmeye başladıktan günler sonra, bir gece Berrin kocasını uyutur, sonra aşağıya iner, onu takip eden kardeşi Danyal ile tartışır ve onu öldürür. Önceki sevgilisi Ahmet ile birlikte bodrumu kazan genç kadın, sandık içindeki mücevherleri çıkarır. Dışarı çıkmak istediklerinde mahzen kapağının dışarıdan kilitlendiğini fark ederler. Panikleyen ikili, bahçedeki çiçeklerin altındaki kanal kapağını açarlar, topraklar aşağıya iner. Ahmet çıkar, sonra sandığı aldığı Berrin'in kafasına

toprağa dayalı kapağı vurup kaçar. Bahçe kapısından çıkarken polisler onu yakalar. Çünkü Şahap, daha önce mahzen kapağını kilitleyip polislere haber vermiştir. Ölmek üzere olan Berrin, annesinin başını taşla ezerek kendisinin öldürdüğünü, taktığı mücevherlerin sahte, bodrumdan çıkanların ise gerçek olduğunu itiraf eder.

Bu romanda, gazete ilk üç romandaki kadar sıklıkla değil, yalnızca iki yerde kullanılır. İlki, Şahap'ın ifadesi alınırken "*-Binayı ne şekilde buldunuz? -İlanı gazetede gördüm. Eşimin ablası gazeteye ilan vermişti*" (Mirkelam, 1984: 63) şeklinde karşımıza çıkar. Diğeri ise, mahkemeden sonra haberin duyurulması için kullanılan "*Ertesi gün çıkan sabah gazeteleri Beyaz köşk cinayetinin faillerinin bulunduğunu yazdılar*" (Mirkelam, 1984: 90) biçimindeki satırlardır.

Diğer taraftan A. Mithat'ın romanlarındaki bir diğer mirası olan manevi kısas, "*Bütün tahkikat boyunca yaptığı aldatmacadan başka bir şey değildi. Şu an bu habis ruhlu kadına Tanrı adaleti hükmünü icra etmiş, annesinin başını ezdiği bu mahzende başı ezilmiş olarak son saniyelerini yaşıyordu*" (Mirkelam, 1984: 162) cümlesiyle burada da yaşatılır.

e.Kar Kokusu

Ülkemizde ve dünyada tanınmış, romanları yabancı dillere çevrilmiş polisiye roman yazarlarından Ahmet Ümit'in ilk baskısı 1998 yılında yapılan 'Kar Kokusu' adlı eserinin konusu Rusya'da geçer. 12 Eylül askeri darbesinden altı yıl sonra, bir grup Türkiye Komünist Partisi üyesi, Moskova'da, farklı ülkelerden gelen diğer komünistlerle birlikte, Marksizm Enstitüsü'nde Marksizm eğitimi almaya başlarlar. Rus gizli servisi KGB, Türk grup arasında köstebek olmasından şüphelenmekte ve gizli bir araştırma yapmaktadır. Bu esnada, gruptan Mehmet, konuşmak için gittiği grup sözcüsü Asaf'ın evinin önünde demir çubukla öldürülmüş olarak bulunur. Cinayeti soruşturmaya başlayan Rus sivil polisler Viktor ve Nikolay, olay yerinde, daha sonra kurgunun karmaşıklaşması için gerekli olan bir tükenmez kalem ile cinayetin aydınlatılmasında kilit rol oynayacak olan bir jambon bulurlar. Gruptaki herkesten, olay esnasında nerede olduklarını belirten bir savunma yazmaları istenir, arkasından teker teker sorguya alınarak daha önce Moskova'da nerelere gittikleri, herhangi birisiyle tanışıp tanışmadıkları sorulur. Şerif, Mehmet ile beraber 'Altın Çağ' tiyatrosuna gittiklerini, Mehmet'in midesi bulandığı için dışarı çıktığını, gelmeyince merak edip kendisi de çıktığında onun yabancı birisiyle konuştuğunu gördüğünü anlatır. Grupta sadece Cemil, Kerem ve Mehmet Türkiye'den tanış olduklarından, Mehmet öldüğü için şüpheler diğer ikisi üzerinde yoğunlaşır. Ancak, daktilosunda Mehmet'i öldürdüğünü itiraf eden Kerem odasında bileklerini keserek intihar etmiş bir halde bulununca Cemil işkenceli bir sorguya alınır. Sorgulama sertleşmeye başlayınca, Cemil'i dayaktan öldüreceklerini düşünen, Türk gruptan sorumlu hoca Leonid, Şerif ile birlikte TKP merkez kurul üyesine telefon etmek için yönetim binasına geldiğinde, tesadüfen, iki polisin aşçıyı sorguladığını görür. Aşçı, bu binada kalanların Arap ve Türklere oluşun Müslümanlar olduğu için jambon yemediğini, kendisinin de bozulmasın diye evine götürdüğünü söyler. Evine giderken, Türklere birinin koluna çarptığını, kendisini de o Türk'ün şikâyet ettiğini anlatır. Olay derinlemesine araştırılınca, Kerem'in o gece hasta olmasına rağmen yatağından gizlice kalkıp Mehmet'i öldürdüğü anlaşılır.

Romanda, gazeteden yararlanma, kurguyu yönlendirici boyutta, ya da romanın olmazsa olmazlarından biri değil, sadece Viktor'un öğrendiği bilgiyi veren bir araç olarak kullanılır. "*Türkiye'nin adını da Pravda'nın satırlarında okur olmuştum.*" (Ümit, 2007: 63) Daha sonra gazete, asli görevi olan güncel olayların takibi, yorumların okunduğu haber kaynağı, olarak kullanılmış, "*Geniş masanın başında gazete okurken yakalamışlardı Andrey Alegoviç'i bu koşuşturma, bu telaş arasında amirlerinin gazete okuyacak zaman bulmasına şaşırmıştı Viktor*" (Ümit, 2007: 133) sözüyle de boş zamanlarda okunan bir araç gibi gösterilmiştir.

Cezanın karşılıksız kalmaması gerektiğini göstermek isteyen yazar, Kerem'i çaresiz bir halde bırakarak intihar ettirir, ama 'Esrâr-ı Cinâyât' geleneklerinden olan kısas yaptırılmayı da ihmal etmez. "*Mehmet'i ben öldürdüm. Çünkü o bir polisti. Oğlumun ölümüne, karımın delirmesine neden olan kişiydi.*" (Ümit, 2007: 145)

f.Ah Tutku Beni Öldürür müsün?

Cahide Birgül Sesveren'in yazmış olduğu 'Ah Tutku Beni Öldürür müsün?' eseri 2004 yılında yayımlanmış psikolojik bir romandır. Romanın başkahramanlarından olan Melih, memleketi Kırşehir'den mimarlık okumak için İstanbul'a gelir. Derslerinden arta kalan zamanda çocuk bakıcılığı yapar. Baktığı çocuğun annesi Yeşim aracılığıyla, Mabeyinoğulları ailesinin yanında yeni bir iş bulur. Ayaklarından sakat olan çocukları Olcay'ı üniversiteye götürüp getirmek, bazen de akşamları ayrı bir ücret karşılığı yoldaş olmak için halası Sevil ile anlaşılırlar. Aile, kendilerine ait apartmanın zemin katında oturmaktadır, Olcay'ın ölen ikizi Gülce'nin hayaletinin evde dolaştığı söylendiği için diğer daireler boştur. Melih evde kaldığı ilk akşam yukarıdan sesler geldiğini duyar ve böylece olaylar silsilesi başlar. Bazen hizmetçiden evin uğursuz olduğu, evin ölen kızının hayaletinin sık sık dolaştığı gibi hikâyeleri dinler, tesadüfen fotoğrafını gördüğü merhume Gülce'ye âşık olur. Zaman içerisinde, ailenin dedelerinden kalma yarım milyon dolar değerinde bir büst olduğunu, bunu ele geçirmek için birçok kişinin uğraştığını öğrenir. Para karşılığında büstü çalmak

için eve giren hırsız Selim, kasada sadece doldurulmuş bir koç kafası bulur. Melih, önceden Mabeyinoğulları ailesinin yanında çalışan arkadaşı Kadir'den yine, daha önce orada çalışan Peter'in şaibeli bir şekilde öldüğünü öğrenir. Birlikte bir akşam büstü çalmak için eve giderler, mahzene inen Melih'in kafasına, ondan önce inen hırsız Selim, feneri vurur ve oradan çıkıp kaçar. Aşağıda doldurulmuş hayvan koleksiyonu için öldürülmüş hayvanları gören Melih, Olcay'ı döver, bu işin sırrını anlatmasını ister. O da büst olmadığını halasının kuruntusu olduğunu, her çarşamba büstü bulmak için duvarları kazdığını söyler. Saplantılı karşılıksız aşkı Sevil'i gizlice takip eden hırsız Selim, onun sevgilisine gittiğini görür, eve girer, önce sevgilisini sonra da Sevil'i öldürür. Gizli aşkının ölüsünü yatağa yatırır, parmağına nişan yüzüğünü takar, yanına uzanır ve intihar eder.

Cinayeti aydınlatmak için Melih karakola çağrılır, Mabeyinoğulları'nın evinin yandığı, o sırada Olcay'ın olmadığı, burada devreye giren gazetede yazılıdır. (Sesveren, 2004: 235-236) Normal hayatına dönen Melih, bir hafta sonra gazetede "*Yanan dehşet apartmanında bulunan defter, sır perdesini aralıyor*" (Sesveren, 2004: 237) şeklinde bir haber görür. Okul ile evi arasında düzenli yaşamına dönen Melih'in, bir akşam, gazetenin yazdığı kaza haberi dikkatini çeker. "*Olcay Mabeyinoğulları, Londra yakınlarında geçirdiği bir trafik kazasında ölmüştü... Çantasında bulunan tarihi değeri yüksek büstün satışı için uğraştığı sanılan genç adamın cenazesi hafta sonu Türkiye'ye nakledilecekti...*" (Sesveren, 2004: 243-244) Romanın son bölümüne kadar kullanılmayan gazete, son on sayfada açıklama notu gibi olayın aydınlatılmasını duyurmak amacıyla kullanılmış olur.

Her ne kadar romanını ilk polisiye romandan yüz yıldan fazla bir zaman sonra yazsa da, modern düşünceye sahip olan Cahide Birgül Sesveren, A. Mithat'ın romanlarındaki değişmez izlerinden manevi kısası kullanmaktan çekinmez. "*Derin bir huzur duygusu kaplamıştı her yanını... İlahi adalet yerini bulmuştu işte...*" (Sesveren, 2004: 244)

Batı edebiyatı kökenli olan roman ve tiyatro dâhil hemen her alanda eserler veren Ahmet Mithat Efendi Edebiyatımıza yeni bir soluk getirmiştir. aradan geçen yüzyılı aşkın bir süreye rağmen kendisinden sonra gelen romancılara öncülük etmeye devam etmiştir. Yeniliklerin kendi kültürümüze uygun hale getirilerek kullanılabilceğini göstermiş ve bizzat uygulayarak öncülük etmiştir. Kendisinden sonra gelen polisiye romancılar ise edebiyatımıza yeni bir nefes vermekten uzak bir halde eserler vermişlerdir.

Günümüzde, klasik bir polisiye roman içerisinde, postmodern edebiyatın etkisiyle, gerilim, korku gibi alt türleri iç içe geçmiş olarak aynı roman içerisinde bulmak mümkündür. Ancak bu özellikleri taşıyan eserler veren romancılar bizde henüz yoktur. Türk polisiye yazarların batılı polisiye romancılar ile karşılaştırıldığında, taklit de olsa, onların seviyesine yaklaşır eserler veremedikleri görülür. Bu yazarlar, yeniliklere uyum sağlayamadığı için de Ahmet Mithat Efendi'nin yüz yıldan daha fazla bir zaman önce yazmış olduğu eserlerin farklı versiyonları şeklinde yazmaya devam etmektedirler. Yeni yetişen gençlere ufuk verip kapı aralayacak, dünya polisiye romanlarıyla yarışacak eserler edebiyatımızda hala bulunmadığı için, ele aldığımız altı romanın hepsinde de Ahmet Mithat Efendi etkisinin, aradan geçen bunca uzun zamana rağmen, kısmen de olsa, hala devam ettiği görülmektedir.

Sonuç

Ahmet Mithat'ın *Esrâr-ı Cinâyât* romanında; kimseden çekinmeden yanlışların üzerine giden dürüst, araştırmacı, gerçekleri araştıran ve bulduklarını gazetesinde yayımlamaktan çekinmeyen gazeteciye biçtiği rol ile gazetenin halk üzerindeki etkisi, kendisinden sonra gelen yazarları derinden etkilemiş, bu etki günümüze kadar devam etmiştir.

Günlük hayatın parçası olan gazeteler, kurulduğu günden itibaren, haber kaynağı olarak insanların ilgisini hep çekmiştir. Özellikle 1980'li yıllara gelinceye kadar, gazetelerin yazdığı her şeyin doğru olduğu düşüncesi hâkim olmuştur. Ancak farklı siyasal görüşlere bölünen gazetelerin aynı haberleri farklı şekillerde yorumlayıp vermeleri, görüntülü yayın organlarının çoğalması ve halkın eğitim düzeyinin artması, insanların olaylar karşısındaki yorumlarını beraberinde getirmiş, eskisi kadar gazetelere güven duygusu kalmamıştır. Ancak görüntülü basın ile birlikte, toplumu yönlendirmek, kamuoyu oluşturmak, verilmek istenen mesajları albenili hale getirmek daha kolay gelmiştir.

Gazete, farklı toplumlarda fikirlerin geniş toplum kesimlerine yayılması için birer araçtır. "*Bizde ise bütün işaretler ondan gelir. Kalabalık onun etrafında kurulur. Okumayı o yayar. Mekteplerin uzak bir gelecek için hazırladığı ocağı o tutuşturur.*" (Tanpınar, 1988: 225) Gazetenin romanlarda, onların ayrılmaz parçalarıymış gibi önemli bir yer edinmesinin temel nedeni, toplum üzerindeki etkisinden kaynaklanmaktadır. İlk dönemlerde fikir ve edebiyatın geniş kitlelere yayılmasında aracılık eden gazeteler, tercüme ve telif eserleri yayımlayarak okuyucu kitlesinin oluşmasında önemli katkılar sağlamıştır. Batılı kökenli olan deneme, eleştiri, tiyatro da gazete aracılığıyla edebiyatımıza girmiştir.

Toplumun kültürel mirasının nesiller boyu sürdüğü, onları değiştirmenin çok kolay olmadığı, romanlardaki manevi kısas olayı ile daha kolay görülebilir. İlk polisiye roman '*Esrâr-ı Cinâyât*'dan günümüze kadar gelen polisiye roman yazarları içerisinde, manevi duyguları güçlü olanların yanında,

seküler dünya görüşünde olanlar ağırlıkta olmasına rağmen, kültürel kodlardan dolayı, romanların hepsinde de kısas olayı kullanılmıştır. Yazarların romanlarındaki kötü karakterleri ilahi adalete teslim etmesi, insanların koyduğu hukuk kurallarını yetersiz görmelerinin sonucudur.

İlk yerli polisiye roman 1884 yılında yazılmasına rağmen 1980'li yıllara gelinceye kadar yeterince gelişemeyip aynı kısır döngü içerisinde kalmasının temel nedenlerinden birisi toplumun değer yargılarının ve düşünce yapısının çok fazla değişmemesindedir. Ancak 1980'li yıllardan itibaren sosyal yapıda yoğun bir değişme görülmeye başlanmıştır. Önceleri toplumda bilinmeyen, miras için babasını ya da annesini öldürüp evin içine gömen evlatlar, seri katiller, uyuşturucu ticaretinden dolayı karanlık ölümler, mafya türü hesaplaşmalar şeklindeki cinayet biçimleri toplumda görülmeye ve kanıksanmaya başladıktan sonra, polisiye romancıların kaynak ve ufuk sıkıntısı ortadan kalkmıştır. Ancak buna rağmen dünyadaki polisiyelere benzer örnekleri görmek zaman alacak gibi görünmektedir.

Jean-Christophe Grangé gibi dünyaca ünlü birçok polisiye romancı, kafalarındaki kurguyu daha gerçekçi bir şekilde okuyucuya aktarmak için olayın geçeceği yerleri gidip görerek oradaki yaşam şeklini araştırdıktan sonra yazmaya başlarlar. Ancak bizde, Ahmet Ümit'in 'Kar Kokusu' romanında olduğu gibi daha önce yurtdışında gördüklerini, yer adlarıyla ya da yerel alışkanlıkları, romana aktarıp yazan pek nadirdir. Gelişen teknoloji ve tıp alanlarındaki yenilikler batılı polisiyelerde ayrıntılı bir şekilde, ancak ansiklopedik bilgi şeklinde olmadan kurgu içerisine yedirilerek verildiği için okuyucu olayların bizzat içindeymiş gibi gerilim ve heyecanı yaşarken bizdeki polisiyelerde bunlara pek rastlanmaz. 1980'li yıllardan sonra dışa açıldığımız için bunlar olağan görülebilir. Ancak, teknoloji sayesinde dünyanın köy haline dönüştüğü bu ortamda artık yeniliklere açılıp, yetersiz ve güçsüz olsa bile, yeni türleri denemenin zamanı gelip geçmektedir.

KAYNAKÇA

- ABADAN, Nermin (1961) "Gazeteciliğin Gelişim Safhaları", *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, C. 16, S. 1, s.119.
- ADIVAR, A. Adnan (1982) *Osmanlı Türklerinde İlim*, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- AHMET MİTHAT EFENDİ (2000) *Esrâr-ı Cinâyât*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları:758.
- BEDİİ, Server (1935) *Cingöz Recai'nin Harikulâde Sergüzeşleri Serisi*, İstanbul: Bozkurt Matbaası.
- LEWİS, B. (2004), *Modern Türkiye'nin Doğuşu*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- CARLESON, Edward (1979) (Haz. Mustafa Akbulut) *İbrahim Müteferrika ve Bastığı İlk Eserler*, Ankara: Türk Kütüphaneciler Derneği Yayınları.
- GÜRPINAR, Hüseyin Rahmi (1942) *Kesik Baş*, İstanbul: Hilmi Kitabevi.
- İNÜĞÜR, M. Nuri (2002) *Basın ve Yayın Tarihi*, İstanbul: Der Yayınevi.
- KOLOĞLU, Orhan (2006) *Osmanlı'dan 21. Yüzyıla Basın Tarihi*, İstanbul: Pozitif Yayınları.
- MİRKELAM, Nazım (1984) *Satılık Mezar*, İstanbul: Mir Yayınları.
- SESVEREN, Cahide Birgül (2004) *Ah Tutku Beni Öldürür müsün?*, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- SOLMAZ, Mustafa (2015) *L'Histoire Du Roman Policier Turc*, Saarbrücken, Deutschland: Editions Universitaires Européennes.
- TANPINAR, Ahmet Hamdi (1988) *19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi*, İstanbul: Çağlayan Kitabevi.
- ÜMİT, Ahmet (Aralık 2007, 14. Baskı) *Kar Kokusu*, İstanbul: Doğan Kitap.
- <http://www.dunyaninilkleri.com/ilkler/dunyadaki-ilk-gazete.html>